

ГОРДІЙЧУК Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, доцент, проректор з навчальної роботи, професор кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради.

Наукові інтереси: забезпечення якості освіти у вищій школі.

НИКОЛАЄВА Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри «Технології медичної діагностики та лікування. Громадське здоров'я» Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради.

Наукові інтереси: методика навчання хімії у вищій школі, дослідження теоретичних і практичних аспектів формування професійної компетентності бакалаврів технології медичної діагностики та лікування.

АНТОНОВ Олексій Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради.

Наукові інтереси: філологія, технології перекладу та редагування, методи та засоби вивчення іноземної мови, медична освіта, іноземна мова за професійним спрямуванням.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ZABLITSKA Olha Serhiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, head of the Department of Technologies of Medical Diagnostics and Treatment. Public health, Zhytomyr medical institute of Zhytomyr regional council.

Circle of scientific interests: methods of teaching chemistry in higher educational institutions, research of theoretical and practical aspects of the formation of medical diagnostics and treatment technology bachelors' professional competence.

HORDIICHUK Svitlana Viktorivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Vice-Rector for Academic Affairs, Professor of the Department of Socio-humanitarian disciplines, Zhytomyr medical institute of Zhytomyr regional council.

Circle of scientific interests: ensuring the quality of higher education.

NIKOLAIEVA Iryna Mykolaivna – PhD in Pedagogy, Assistant at the Department of Technologies of Medical Diagnostics and Treatment. Public health, Zhytomyr medical institute of Zhytomyr regional council.

Circle of scientific interests: methods of teaching chemistry in higher educational institutions, research of theoretical and practical aspects of the formation of medical diagnostics and treatment technology bachelors' professional competence.

ANTONOV Oleksii Volodymyrovych – PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Socio-humanitarian disciplines, Zhytomyr medical institute of Zhytomyr regional council.

Circle of scientific interests: philology, translation and editing technologies, methods and means of learning a foreign language, medical education, foreign language for professional purposes, scientific framework.

Стаття надійшла до редакції 9.05.2022 р.

УДК 378: 004

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-204-31-35

КОНДРАШОВА Лідія Валентинівна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освіти вчителів Природничо-гуманітарного університету (м. Седльце, Республіка Польща)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8876-7204>
e-mail: kondrashovmm@ukr.net

ЧУВАСОВА Наталія Олександрівна –

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри зоології та методики навчання біології Криворізького державного педагогічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7636-6277>
e-mail: chvasovanatalia03@gmail.com

ЕМОЦІЙНО-ХУДОЖНЄ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВИТИ – РЕСУРС ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Освіта дедалі більше займає ключову позицію у суспільстві. Вона виконує важливе завдання з підготовки конкурентоспроможних кадрів, які мають знання та компетентності, завдяки яким досягається мета соціального та економічного прогресу, кожній людині забезпечується можливість знайти своє місце в житті, реалізувати здібності та можливості у обраній

сфері діяльності. Зростаюча роль освіти актуалізує необхідність вирішення завдань:

- конкретизація кінцевих цілей освіти, орієнтованих на подальші перспективи її розвитку;
- гарантованість успіху у навчальних досягненнях кожному учаснику освітнього процесу;
- забезпечення безперервності освіти протягом усього життя;

- посилення особистої відповідальності учасників освітнього процесу за продуктивність навчальної праці;

- забезпечення необхідних умов для саморозвитку та самоствердження в освітньому процесі кожному його учаснику відповідно до його можливостей та здібностей, життєвих установок, орієнтацій та ставлень до обраного шляху.

Успішне вирішення названих завдань пов'язане з пошуком умов та технологій підготовки майбутніх фахівців до набуття досвіду творчої діяльності з урахуванням власних можливостей та здібностей, вибору індивідуального стилю спілкування, удосконалення власного інтелектуально-емоційного образу та засобів самоствердження у професійній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання підготовки майбутніх учителів в умовах університетської освіти до професійної діяльності у різних типах освітніх закладів розглянуто у дослідженнях А. Алексюка, Н. Гузій, В. Кузя, О. Савченко, Р. Хмелюк та ін. Проблеми підготовки учителів до організації педагогічного процесу досліджувалися І. Зязюном, Н. Нічкало, Н. Остапенко, Л. Хомич. Концептуальні засади якості професійної підготовки розглядають Л. Мартинець, С. Одайник, К. Луценко, М. Кондрашов, М. Черняшук та ін. Є. Зінов'єва досліджувала проблему якості досягнень з предметів художньо-естетичного циклу. Л. Мартинець вивчала можливості управління середовищем професійного розвитку учителів.

Аналіз результатів наукових розвідок свідчить про те, що «якість освіти» є досить динамічною категорією, що постійно змінюється, яка трактується як сума вимог та стандартів, що пред'являються до загальної освіти в різних типах навчальних закладів, до її цілей та результатів. Німецькі вчені розглядають категорію «якості освіти» через взаємодію чотирьох блоків: «якість орієнтації» (цілепокладання), «якість структури», «якість процесу навчання» та «якість результату», що дозволяє більш детально визначити продуктивність освітнього процесу [6].

Попри безперечну теоретичну значущість різноманітних досліджень у розв'язанні проблем підвищення якості підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності, слід констатувати, що у сучасній педагогічній теорії потребують конкретизації теоретичні засади використання можливостей впливу емоційно-художньої середовища на якість підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Мета статті – розкрити можливості емоційно-художнього середовища для

підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість освіти обумовлена не лише збагаченням змістовного, технічного та методичного ресурсів освітнього процесу, а й розробкою рекомендацій щодо ефективного використання у навчанні емоційно-художнього середовища навчального закладу як фактора, що позитивно впливає на її продуктивність.

І. Бех розглядає освітнє середовище як обстановку, в якій перебуває суб'єкт освітнього процесу як джерело розвитку особистості. Середовище актуалізує необхідність розвиваючого соціо-культурного, виховного та освітнього простору, в якому активно виявляються творчі здібності особистості, формуються її позитивні якості та оптимістичний світогляд, здійснюється цілісний духовно-моральний розвиток особистості [1, с. 57].

Емоційно-художнє середовище освітнього процесу є сукупністю умов, що позитивно впливають на розвиток індивідуальності особистості майбутнього педагога, його можливостей і здібностей, індивідуального стилю діяльності та професійної позиції, а також засобів, способів оволодіння культурними цінностями та взаємодії з метою входження у світ духовності, музики, мистецтва, набуття творчого досвіду у педагогічній сфері діяльності. Індивідуалізація емоційно-художнього середовища забезпечує обстановку, в якій спеціальні способи та прийоми педагогічного впливу та взаємодії в системі «викладач – студенти» відповідають індивідуальним особливостям кожного учасника освітнього процесу. Емоційно-художнє середовище як умова підвищення якості підготовки майбутніх педагогів до успішної професійної діяльності моделює необхідну обстановку для розвитку їхнього творчого потенціалу. Творчий потенціал особистості є основою оригінальності, нестандартності виконання професійних функцій, уміння відмовитися від стереотипів та прагматичних дій.

У цьому велику розвиваючу роль виконує художня творчість. За твердженням І. Беґа, «мета художнього відображення життя полягає в тому, що факти, твердження, образи зовнішнього світу важливі для суб'єкта такої творчості не самі по собі, а виступають для нього засобом та можливістю висловити сукупність ідей, переживань, ціннісного ставлення до життя, що стимулюють його працювати над твором» [1, с. 63]. Саме емоційно-художнє середовище містить у собі необхідні умови для пошуку власного естетичного образу, у якому концентруються авторський задум, емоційні переживання,

внутрішній стан виконавського мистецтва. На основі раніше набутого творчого досвіду, оперування образами колишніх емоційних сприйнятів через їх перебудову та комбінування створюються нові образи (емоційні, художні, музичні, словесні та ін.).

Емоційно-художнє середовище освітнього процесу університету містить великі можливості у розвитку позитивної мотивації вчення, збагачення естетичного сприйняття дійсності, ціннісних орієнтацій та настанов майбутніх педагогів. Ще В. Зінченко стверджував, що «живе знання будується на зв'язку освіти, науки та мистецтва. Мистецтво на століття випереджає науку у пізнанні живого і особливо неживого... Мистецтво породжує інше знання. Наука розчленовує, аналізує, дробить світ на дрібні уламки, які не склеюються, не компонуються у цілісну картину. Особливо вона процвітає у своїй дезінтегрованій діяльності, вивчаючи людину. Мистецтво зберігає світ цілісним. Воно завжди нагадує науці існування цілісного, неуламкового світу» [4, с. 34]. У формуванні ціннісно-сислової сфери особистості велике значення набуває емоційно-художнє середовище навчального закладу. Література, мистецтво, естетика збагачують особистісну сферу студентів через вплив на них художньо-естетичних засобів. Взаємодія студентів в освітньому процесі з художньо-емоційними засобами є сплавом художніх та емоційних переживань, який є потужним стимулом виникнення нових сенсів. Емоційно-художнє середовище освітнього процесу впливає на активність особистості, яка обумовлена емоційним інтелектом. Викладачеві необхідно використовувати ресурси емоційно-художнього середовища освітнього процесу для розвитку у майбутніх педагогів емоційного інтелекту, ступінь сформованості якого виявляється у здатності майбутніх педагогів надавати умовам та освітньому простору художньо-емоційну спрямованість, обстановку переважання естетики, художнього сприйняття дійсності, пріоритетності.

Т. Кисельова розглядає емоційний інтелект як внутрішній емоційний ресурс емоційного регулювання людини, суб'єктивного економічного добробуту, вибору продуктивних стратегій у стресових ситуаціях [3].

Дж. Мейєр, П. Соловей, Д. Карузо вважають, що емоційний інтелект характеризується здатністю людини вимірювати емоції, інтегрувати їх значення і продуктивно використовувати для оптимального мислення і вирішення проблем [7]. Р. Бар-Он розглядає емоційний інтелект як стимулятор активності особистості, як набір когнітивних здібностей, компетенцій та навичок, які стимулюють здатність людини

долати виклики та тиск навколишнього світу. Він виділяє п'ять сфер емоційних здібностей, кожна і з яких поєднує у собі кілька компонентів: 1) внутрішньоособистісна сфера (пізнання себе, усвідомлення своїх емоцій, впевненість у собі, самоствердження, самоповага, самореалізація, незалежність); 2) міжособова сфера (навички міжособистісного спілкування: емпатія, міжособистісні взаємини, соціальна відповідальність); 3) сфера пристосованості (здатність до адаптації: вирішення проблем, розуміння дійсності, гнучкість); 4) сфера стресостійкості (управління стресовими ситуаціями: стійкість до стресу, контроль за імпульсивністю); 5) сфера загального настрою (переважаючий настрій: щастя, оптимізм) [5].

Емоційно-художнє середовище оперує набором засобів, що позитивно впливають на розвиток емоційного інтелекту майбутніх освітян. За допомогою цих засобів студенти не лише включаються до освітнього простору, його художньо-емоційної сутності, а й оцінюють механізм організації та конструювання навчальної діяльності на засадах естетики, мистецтва та науки. Ці засоби забезпечують «переведення» об'єктивно існуючих цінностей у галузь значущих для майбутніх педагогів явищ, поглиблення та розширення наявних професійних цінностей, активізацію процесів осмислення та рефлексивної позиції студентів, що позитивно впливає на результативність освітнього процесу.

Використання ресурсів емоційно-художнього середовища в освітньому процесі можливе через систему навчально-пізнавальних завдань, змістом яких є етика, естетика, мистецтво, література, кіно, музика, які є основою візуалізації інформації та набуття студентами досвіду професійної діяльності.

Американський вчений Пол Богуш запропонував використовувати в освітньому процесі засіб концептуалізації інформації, який отримав назву «скрайбінг-презентація». Розвиваючи його ідею, Л. Білоусова трактує поняття «скрайбінг» як візуалізацію інформації за допомогою малюнка і виділяє різні його види: мальований – створення від руки зображення, гектограм, схем, діаграм, записів ключових слів, тобто засоби, що ілюструють інформацію під час її озвучення педагогом; аплікаційний – на певному фоні викладаються (наклеюються) готові зображення, що пояснюють інформацію, що викладається; магнітний – зображення складається з магнітних пазлів та розміщується на презентаційній магнітній дошці; комп'ютерний – на основі спеціальних комп'ютерних програм та онлайн-серверів використовуються різноманітні інструменти та матеріали;

комп'ютер, мікрофон, комп'ютерні програми для запису аудіо, відеомонтаж; відеоскрайбінг – за допомогою відеозйомки ілюструється процес створення магнітного або аплікаційного скрайбінгу за допомогою спеціальних програм (Movie Maker, Pinnase); комбінований – поєднання малюнка з аплікаційним, мальованого з магнітним, аплікаційного з магнітним [2].

Ці засоби вдало поєднуються з емоційно-художньою обстановкою, що збагачує емоційний та художній фон сприйняття навчальної інформації, забезпечує емоційний настрій та психологічний комфорт майбутніх освітян. Застосування емоційно-художніх засобів у навчанні стимулює глибинне особистісне засвоєння, перетворення зовнішнього досвіду на «факт своєї біографії» (С. Рубінштейн) та розуміння духовної сторони пізнавальної діяльності, в якій переживається його унікальність, осмислюються значення та ціннісні сенси. Саме емоційно-художнє середовище є механізмом народження смислової сфери особистості, її розвитку та становлення, сходження до вищого духовного та естетичного сприйняття навколишньої дійсності. Переважаючими можливостями його навчання є: гармонізація каналів сприйняття студентами навчальної інформації, інтеграції та цілісне сприйняття з допомогою оптимізації різних органів чуття; можливість стимулювати творчі здібності; візуалізація абстрактної інформації; можливість розвитку когнітивної структури особистості та інтерпретації нею навчальної інформації.

Успішність дій майбутніх педагогів обумовлюється конструюванням умов активізації механізму емоційно-психологічного захисту та забезпеченням емоційно-художнього безпечного середовища за допомогою: оновлення змісту гуманітарних дисциплін; емоційно-художньої спрямованості їх змісту; моделювання подієво-рольових ситуацій, коли результати діяльності студента збігаються з його очікуваннями; створення емоційно-сприятливого клімату в освітньому процесі; включення учасників освітнього процесу до різних видів художньо-творчої діяльності. Продуктивність впливу емоційно-художнього середовища на якість підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності можлива, якщо в освітньому процесі превалюють позитивні емоції над негативними, а дії викладача спрямовані на розвиток художньо-творчих здібностей студентів, забезпечення умов для художньо-творчої діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що емоційно-художнє середовище позитивно впливає на якість підготовки майбутніх педагогів до професійної

діяльності якщо в процесі організації освітнього процесу створюється система умов, що зумовлюють мету та завдання, планування, функціонування та розвиток навчання, механізм суб'єкт-суб'єктної взаємодії, емоційно-естетичних відносин у системі «викладач – студенти»

Результати дослідження дають підстави сформулювати пропозиції щодо їх практичного використання: удосконалити рівень емоційно-художньої культури викладачів вищої школи та їх готовності до створення в освітньому процесі емоційно-художнього середовища, оновлення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів на засадах естетики, використання технологій підготовки студентів до художньо-творчої діяльності, розробка методичного забезпечення та індивідуальних стратегій розвитку емоційно-художнього образу майбутнього вчителя у системі університетської освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Виховний простір у розвитку особистості. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. Том 1. Київ: Вища освіта України. 2012. С. 56-67
2. Білоусова Л. І. Візуалізація навчального матеріалу з використанням технології скрайбінг у професійній діяльності вчителя. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/vizuakizatsiya-navchalnogo-materialu-zvikoristannyam-technologiyi-skraybing-u-profssiyinyi-diyalnosti-vchitelya>.
3. Киселева Т.С. Эмоциональный интеллект как жизненный ресурс и его развитие у взрослых: автореферат дис. ... кандидата психол. наук. М. 2015.
4. Становление профессионального облика педагога в системе непрерывного педагогического образования: Коллективная монография / под ред. Анны Клим-Климашевской и Лидии Кондрашовой. [i]WN IKRiBL. Седельце – Черкассы. 2019
5. Bar-On R. Emotional Intelligence Inventory (EQ-i): Technical. Vfyual. Toronto, Canada: Vulti-Health Sysems. 1997
6. Empfehlungen und Einzelergebnisse des Forum Bildung. Hrsg. Forum Bildung. Bonn. 2002
7. Mayer I.D., Salovey P., Caruso D.R. Models of emotional intelligence// R.I. Sternberg (ed.). Hanbook of human intelligence (2 and ed.). New Vork: Cambridge University Press. 2000

REFERENCES

1. Bekh, I. (2012). Vychovnyy prostir u rozvytku osobystosti. Pedahohika vyshchoyi shkoly: metodolohiya, teoriya, tekhnolohiyi [Beh I. Educational space in the development of personality. Higher school pedagogy: methodology, theory, technologies.] Tom 1. Kyyyiv: Vyshcha osvita Ukrayiny. S.56-67
2. Bilousova, L.I. (2020). Vizualizatsiya navchal'noho materialu z vykorystannyam tekhnolohiyi skraybynh u profesiynoyi diyal'nosti vchytelya [Visualization of educational material using the technology of scribing in the professional activities of teachers.]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/vizuakizatsiya-navchalnogo-materialu->

zvikoristannyam-technologiyi-skraybing-u-profrssiyniy-diyalnosti-vchitelya.

3. Kiseleva, T.S. (2015). *Emotsional'nyy intellekt kak zhiznennyy resurs i yego razvitiye u vzroslykh* [Emotional intelligence as a life resource and its development in adults] : avtoreferat dis. ... kandidata psikhol. Nauk.

4. *Stanovleniye professional'nogo oblika pedagoga v sisteme nepreryvnogo pedagogicheskogo obrazovaniya* (2019) [Formation of the professional image of a teacher in the system of continuous pedagogical education]: Kollektivnaya monografiya / pod red. Anny Klim-Klimashevskoy i Lidii Kondrashovoy. [i]WN IKRiBL. Sedel'tsu – Cherkassy.

5. Bar-On, R. (1997). Emotional Intelligence Inventory (EQ-i): Technical. Vfyual. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.

6. Empfehlungen und Einzelergebnisse des Forum Bildung. Hrsg. Forum Bildung. Bonn. 2002.

7. Mayer, I.D., Salovey, P., Caruso, D.R. (2000). Models of emotional intelligence / R.I. Sternberg (ed.). Hanbook of human intelligence (2 and ed.). New Vork: Cambridge University Press.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КОНДРАШОВА Лідія Валентинівна – Заслужений діяч науки, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Міжнародної асоціації професорів слов'янських країн, професор кафедри освіти учителів Природничо-гуманітарного університету (м. Седльце, Республіка Польща).

Наукові інтереси: проблеми підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності, основи педагогіки вищої школи та дидактики.

ЧУВАСОВА Наталія Олександрівна - доктор педагогічних наук, доцент, дійсний член Міжнародної асоціації професорів слов'янських країн, доцент кафедри зоології та методики навчання біології Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: проблеми підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності, методики викладання спеціальних дисциплін, розвиток творчого потенціалу особистості.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KONDRASHOVA Lidiya Valentinivna – Deserved Child of Science, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, current member of the International Association of Professors of Words of the Jansk Lands, Professor of the Department of Education of Teachers of the Natural and Humanitarian University (city of Siedlce, Republic of Poland).

Circle of scientific interests: problems of training future teachers for successful professional activity, the foundations of higher school pedagogy and didactics.

CHUVASOVA Nataliia Oleksandrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, current member of the International Association of Professors of the Languages of the Lands, Associate Professor of the Department of Zoology and Methods of Teaching Biology of the Krivorizky State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: problems of training future teachers for professional work, methods of developing special disciplines, developing the creative potential of specialism.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2022 р.

УДК 378.1:004

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-204-35-41

ЛЕЩЕНКО Геннадій Анатолійович –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри пошуку, рятування, авіаційної безпеки та спеціальної підготовки Льотної академії Національного авіаційного університету
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9780-060x>
email: galelza7@gmail.com

ОЛЕФІРЕНКО Олександр Григорович –

старший викладач кафедри пошуку, рятування, авіаційної безпеки та спеціальної підготовки Льотної академії Національного авіаційного університету
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0034-049x>
email: olefirenko196907@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ СЛУЖБ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному світі, в умовах нестабільної соціально-політичної обстановки, екстремальних природних явищ, техногенних аварій і катастроф зростає потреба в кваліфікованих фахівцях аварійно-рятувальних служб. Аналіз надзвичайних ситуацій, що відбулися за останні роки, їх соціальні та економічні наслідки, актуалізує

завдання підготовки компетентного фахівця, здатного професійно та відповідально діяти в екстремальних ситуаціях природного та техногенного характеру. Тільки якісно підготовлені фахівці здатні протистояти деструктивним факторам середовища, своєчасно запобігаючи можливим лихам і катастрофам, а якщо такі сталися, то ліквідувати їх наслідки в найкоротші терміни, з